

Színházi terek jövője

ITEAC-konferencia¹, 2014. június 8–10., London

A világ minden tájáról mintegy 400 szakember gyűlt össze Londonban a negyedik ITEAC-konferencián. Melyek a műszaki fejlesztés és a színházépítészet aktuális tendenciái? Milyen tereket kell létrehozni ahhoz, hogy inspirálják az előadóművészeket, hatékonyabbá tegyék a művészi kifejezést, és becsalogassák a ma emberét? Színházi konzulensek, mérnökök, építészek, színházi szakemberek és menedzserek mutatták be terveiket és ötleteiket a jövő színházépületére.

A világ egyik legelismertebb színházi konzulense, Richard Brett találta ki annak idején egy ilyen témájú nemzetközi konferencia összehívását, melyhez megszerezte az ABTT² támogatását. Sajnos ez év januárjában Richard Brett váratlanul elhunyt. Az ő ötlete volt, hogy a színházcsinálók, a színházi mérnökök és az építészek krémjét összehozza az a céllal, hogy „ne építsünk többé rossz színházat”. Ezek voltak Richard Pilbrow szavai, amikor a legjobb barátjára emlékezett. A negyedik ITEAC az ő emlékének szolt.

AZ ITEAC előkészítését és szervezését nagynevű szakértőkből álló csapat végezte. Az ABTT mellett az OISTAT³ támogatásával vált nemzetközivé a konferencia. A szponzorok nagylelkű támogatása tette lehetővé a

rendezés költségeinek fedezését, valamint a résztvevők ingyenes étkezéseit. AZ ITEAC helyszíne a Londoni Egyetem 1932 és 1937 között épült látványos szenátusi épülete volt.

„Merj álmodni!”

A konferencia a színháztechnikát és építészetet nem öncélúan tárgyalta, hanem a művészek és a felhasználók igényeinek és érdekeinek tükrében. Az alaphangot egy avantgárd zeneszerző, Tod Machover előadása adta meg – akit az egyik kollégája „a legbedrótozottabb és legbekapcsoltabb zeneszerző”-nek nevezett –: olyan művészeti formákról értekezett, amelyek lebontják a zenei műfajok határait, és ezért új típusú hangversenytérket és műszaki felszerelést igényelnek. Bemutatta legfrissebb műveit, és kifejtette elképzeléseit, hogyan néz ki a jövő művészete, és az hogyan viszonyul a térhez. *A terek szimfóniája* lenne számára az ideális jövőbeli helyszín. A különböző típusú terek hangszerként funkcionálnak a művész alkotásai számára, és ezek hálózata az *összefonódott terek világa* lesz, ahol a közönség részt vehet az egyidejűleg zajló előadásokban. „Légy bátor, valósítsuk meg!”, így szolt a szakemberekhez, és felszólította őket *rendhagyó terek* alkotására.

Provokatív előadást tartott a BBC World Service korábbi vezetője, Sir John Tusa neves újságíró is. Előadásában kritizálta az új, gigantikus létesítményeket, a gyakran üres és kihasználatlan „hiúság templomait”, a helyeket „valahol” vagy „sehol” a növekvő városokban. Az új kulturális épületnek ki kell emelkednie, vagy bele kell illeszkednie a város szövetébe? Egyértelműen a kulturális sokszínűség mellett foglalt állást, ami viszont nem feltétlenül fér bele egy multifunkciós művészeti intézmény kereteibe, ahol nincs organikus kapcsolat a hely és az emberek között. Melyik épület illeszkedik melyik célhoz, és mely időben? Egyáltalán korunk és évszázadunk épületét definiálták már? „NEM KÉRÜNK újabb patkó formájú vagy cipődoboz formájú színházat”, mondta, „a XX. század

A Hamer Hall homlokzata és a nagyterem, Melbourne, Ausztrália

1 ITEAC – International Theatre Engineering and Architecture Conference (Nemzetközi Színháztechnikai és Építészeti Konferencia)

2 ABTT – Association of British Theatre Technicians (Angol Színháztechnikusok Egyesülete)

3 OISTAT – International Organisation of Scenographers, Theatre Architects and Technicians (Szcenikusok, Színházépítészek és Színházi Műszakiak Nemzetközi Szervezete)

Royal Festival Hall, South Bank Centre, London

dicsősége a XXI. század problémája.” Tagolt vagy koncentrált épület – az ideális formát még definiálni kell, azonban biztos, hogy „a nagyobb nem jobb”! A hely és az emberek érzése, a tér mérete és célja álltak mondanója középpontjában, amikor évszázadunknak megfelelő előadói teret igyekezett körülírni.

Provokációja tökéletes kezdete volt az *Emberék – Helyek – Technológiák* címmel tartott három, előadásokkal zsúfolt napnak. Csak néhány kiválasztott ülés beszámolója adhat benyomást az ITEAC 2014-ről. A párhuzamosan zajló ülések ugyanis lehetetlenné tették, hogy valaki mindegyiket meghallgathassa.

Globális kultúra és építményei

Az *Új kulturális negyed* című előadás-sorozat különböző megközelítéseket mutatott be. Mi az a kulturális negyed, és hogyan lehet azt építeni annak érdekében, hogy leginkább megfeleljen a lakosság elvárásainak és érdekeinek? A londoni déli part példája mutatja, hogy egy sor épület hogyan vált kulturális negyeddé. A Royal Festival Hall felújítása és megnyitása – hogy a Southbank Centre-t, az új Tate Modern-t és a London Eye-t jobban meg lehessen közelíteni – elősegítette egy élettel teli kulturális negyed létrejöttét. Az egyedi projektek a helyi kulturális adottságokból nőttek ki, míg az új kulturális negyedek – mint például a West Kowloon Hongkongban és Dubaiban – egy impozáns tervből születtek.

Hongkong egyre növekvő számú lakossága

The House of Dancing Water Theater, Makaó, Kína

Kína és a világ minden tájáról érkezik. Ők hogyan tudják megtartani kulturális identitásokat, és ezzel egyidejűleg egy átfogó kultúrát létrehozni, ebben milyen szerepe lehet egy kulturális központnak? A Közép-Keleten egyre többen lelkesednek az operáért. Kínában az

Muscat Cultural Centre, Oman

elmúlt évek színházépítési hulláma elfelejtette a kínai teaházak tradícióját, amely a színpadot az auditórium közepébe helyezte. Ehelyett jól felszerelt, német típusú, proscénium színházakat építettek. Ennek az ellenkezője történt Nyugaton az elmúlt ötven évben, ahol a shakespeare-i hagyomány és a keleti hatások az egyterű színházak elterjedését erősítik, a nézők közé betolt színpaddal, ezzel a színészek és a közönség kapcsolata erősödik.

Hogyan fejlődött a zene az elmúlt évszázadokban, és melyik zenéhez milyen épülettípus a legmegfelelőbb? A jövő koncertterme

témában legújabb projektjeiket mutatták be az előadók. Igen széles skálán mozognak a megváltozó kulturális élet mai követelményeire választ adó hangversenytermek. A modern zene gyakran igényel hangosítást, míg a klasszikus természetes hangzókörnyezetet kíván. A modern hangversenytermeknek vonzaniuk kell a fiatalabb közönséget, és a popkoncerteket is tudniuk kell fogadni. A most felújított Gulbenkian Alapítvány, a norvég Kulturkvartet és a melbourne-i Hamner Hall példáin idézték fel az előadók a tér, a zene és a közönség ideális kapcsolatát. A modern technológiák – leginkább az akusztika területén – a színpadok és a nézőterek a jövő koncerttermének flexibilis kialakítását teszik lehetővé.

Hozzáférni a kultúrához

A konferencia a hozzáférést sokkal tágabb értelemben definiálta, mint a fizikai elérhetőséget. Hogyan lehet az új közönséget megnyerni, hogyan tudnak építészek, menedzserek és műszakiak hozzájárulni a kulturális élet bevezetéséhez régi ipari környezetekben? A fiatal művészek nehezen találnak megfizethető helyeket tudásuk bemutatására. Az egyik lehetőség a már meglévő épületek újrahaznosítása alacsony költségű technológiával. Így például színházként működött egy nagyobb családi ház Indiában. Kör alakú épületeknél

kézenfekvő az arénaszínpad, ahogy ezt Peter Brook is bemutatta. Az egyik példa egy üveg-házat mutatott, egy volt gépgyárat, amelyet színházzá alakítottak színpad és fix közönség-tér és üzemi rész nélkül. Hasonló példa volt egy átalakított gáztároló, ami azt mutatta, hogy az extrém, flexibilisebb helyszín a színészek és az üzemeltető számára inspirálóbb. A fenntarthatóság is lehet egy tényező új épületek megálmodása során. Egy ideiglenes színház kialakítása raklapokból vagy silók átalakítása színházzá, ezek mind érdekes példái a kis költségű helyszíneknek.

› De a hozzáférést a szó szoros értelmében is értelmezni kell. Mozgáskorlátozott személyek bejutása a színházba – látogatóként vagy dolgozóként – még mindig sok helyen nincs megoldva. A mozgáskorlátozottak nem szeretnék csak az első sorban ülni, és speciális szerkezetek helyett inkább azt üdvözlőnek, ha egy-egy széket ki lehetne venni, mint ezt egy kerekesszékes szónok elmondta. Átgondolta-e valaki, hogy egy mozgásában korlátozott dolgozó hogy jut el a munkakazatra vagy a világítási hídra? Fontos odafigyelni a mozgáskorlátozottakra – az előadásokban több pozitív példát is láthattunk.

Színháztechnológia

Az új technológiákat is bemutatták, megvittatták a fixen telepített és a rendezvényeken használt mobil eszközöket. Továbbra is fontos téma a színpad gépesítése a színházakban és operaházakban, és a nemzetközi konferencia értéke itt mutatkozott meg igazán. Mi a megkívánt gépesítési szint, rentábilisak-e a bonyolult és költséges alsó színpadi gépezetek, egyáltalán hogyan módosítja a gépesítés a színházi munkát? A közelmúlt példáiak bemutatása és az azt követő vita bizonyították, hogy a túlzott gépesítés nem minden esetben kívánatos. A repertoárt játszó színházakban hasznos lehet, de az en suite játszó színházak ezt nem igénylik. Az elektronikus vezérlésű felsőgépezet továbbra is hódít a színpadtornyokban, de itt is felmerül: követnie kell-e a művészetnek a technológiai fejlődést, vagy fordítva?

Ez a kérdés azonban nemigen izgatja a műszakiakat és építészeket akkor, amikor a *show maga a színház*. Ez volt az egyik, a Cirque du Soleil és más neves együttesek látványos előadásairól szóló beszámoló címe. Az olyan hely-

Salle Modulable, Luzern

színeket, mint a makaói Táncoló Víz Színháza, kifejezetten ilyen produkciók számára hozták létre és – a legkorszerűbb színháztechnika segítségével – lélegzetelállító látványokat mutatnak be. A *látványosság tervezése* volt a 2012-es londoni olimpia nyitó és záró rendezvényéről szóló előadás címe. Izgalmas képekkel mutatták be a technikusok és a művészek kreativitását, amikor közös erőfeszítéssel egy felejthetetlen eseményt alkottak meg.

Honnan van ehhez kellő energia? – kérdezhetnénk. A fenntarthatóság nem tartozott a konferencia fő témái közé, de többekévére jutott az építési projektekben, és többnyire az energiatakarékos technológiák, mint a LED körüli vitákban.

A jövő

A *jövő operaháza* különböző formában fog létrejönni. A luzerni alapítvány Salle Modu-

West Kowloon kulturális negyed, Hongkong

lable projektje a sokoldalúan variálható, multifunkciós előadótér létrehozását tűzte ki célul. A rugalmasan átalakítható terekkel létrehozott auditorium sokféle operai műfaj – még az elektronikus zenét szerzők műveinek – bemutatására is alkalmas lesz. Oman új kulturális központjában a jövő már elkezdődött: a nézőteret és a színpadot teljesen ki lehet nyitni, illetve hangversenyeremmé is átalakítható.

A *jövő 20 ötlete* – az utolsó előtti panel előadóját megkérték, hogy gyűjtse össze a konferencián elhangzott ötleteket, és vitassa meg azokat a résztvevőkkel. Az alábbiakban megpróbáltuk összefoglalni a megvitatott témák, javaslatok sokféleségét:

A helyek

- hívogató, érdekes terek létrehozása
- operaházak: új térformák a XXI. században
- hangversenyerem: figyelj korunk zeneszerzőire!
- új kulturális negyedek: törekedj az emberi léptékre!
- meglévő épületek újrahajszosítása: vond be a játékba a közönséget!
- időszakos színházak: mérlegeld a pénzügyi és kulturális hatást!

Az emberek

- akadálymentesítés a mozgáskorlátozott nézők és a színházi dolgozók számára
- segítsd elő a színházi alkotómunkát alacsony működési költségű környezettel!
- figyelj a fény- és hanghatások minőségére!
- a média segítségével aktivizáld a közönséget!
- vedd figyelembe a tér hatását a viselkedésre!

A technológia

- A technika szolgálja a művészetet!
- multimédiás visszacsatolások az előadásban?
- hangerősítés: itt van – szokjunk hozzá?
- alsószínpadi gépezetek: törekedj a sokoldalú használhatóságra!
- színpadi felsőgépezet: tartsd egyensúlyban a használhatóságot a költségekkel!
- nagyrendezvények technológiája: minél nagyobb, annál jobb?

A színházépületek jövőjéről, formáiról és felszereltségéről a szakemberek az előadások közötti szünetekben, esténként tovább folytatták a vitákat. A futurisztikus ötletek és a jelenlegi helyzet egybevetése igen hasznos volt a világ minden tájáról egybegyűlt építésszek, színházi szakemberek számára.

Karin Winkelsesser
tudósítása alapján (BTR 2014.4.)